

Çevrenin korunması, korunan alanlar
ve çevrenin geleceđi

İnsanın çevre ile ilişkisi ve çevre üzerindeki etkileri

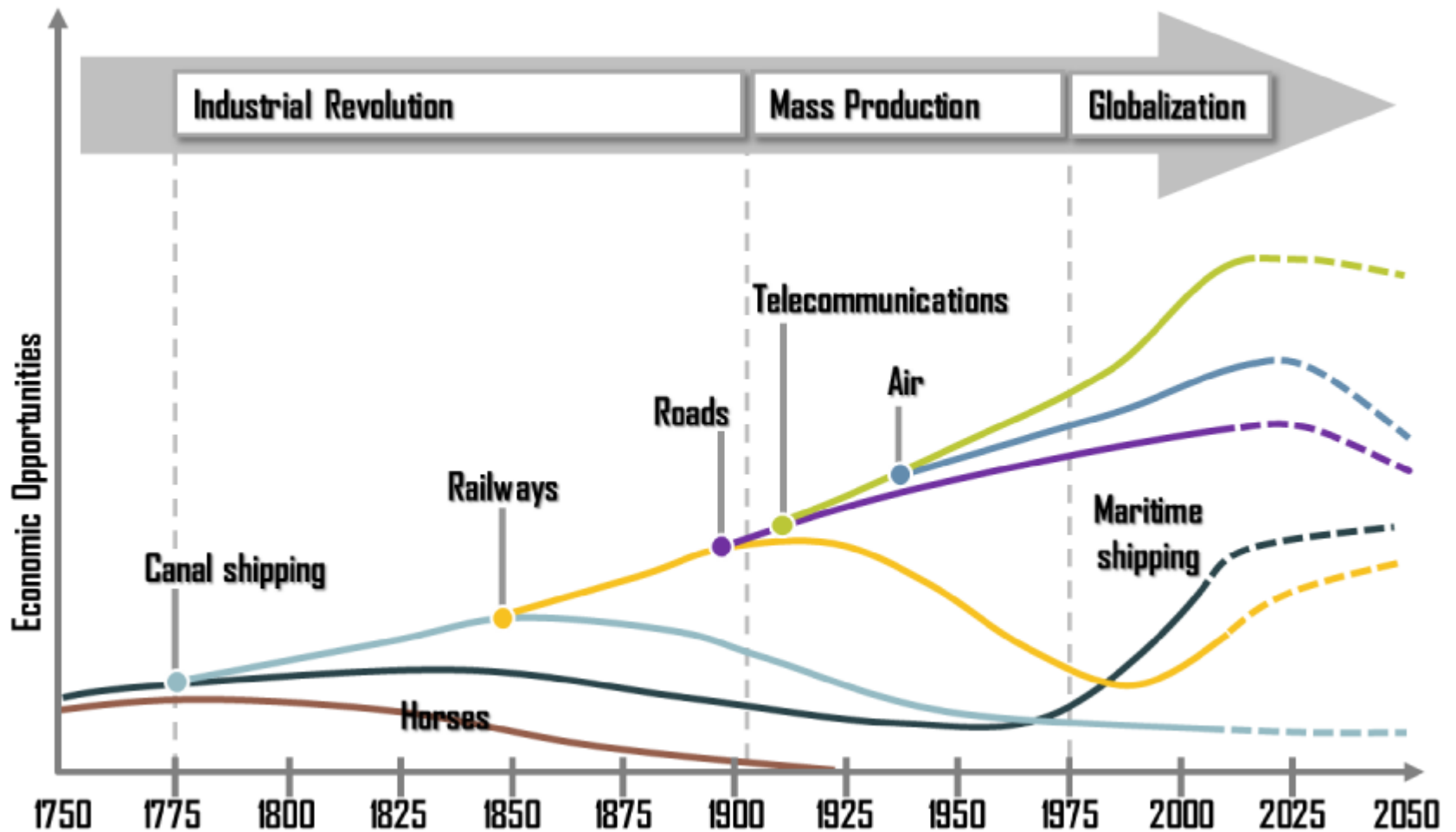
Avcılık ve
toplayıcılık

Tarım
Devrimi

Sanayi
Devrimi

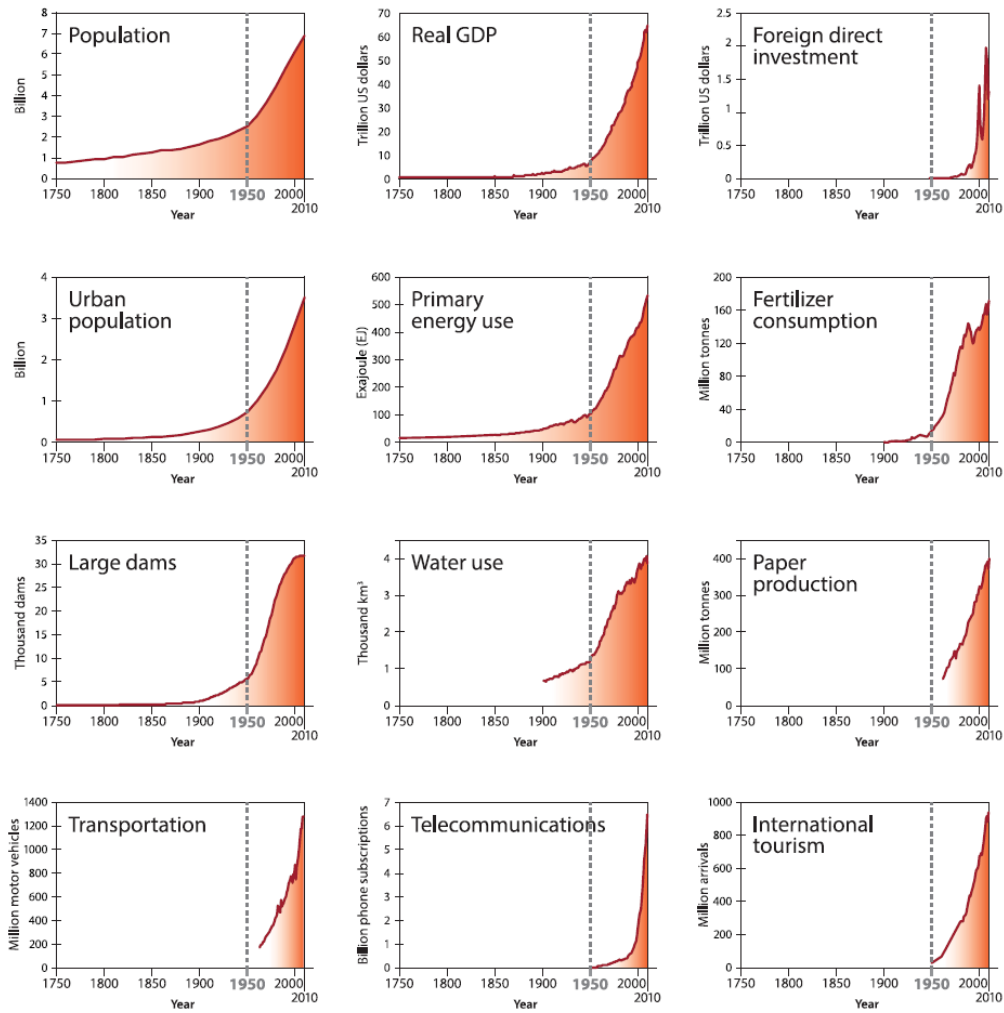
20.Yüzyıl
Kentleşme
ve Nüfus
Artışı

Küresel
Çevre
Sorunları

Kaynak: Rodrigue et.al., 2013.

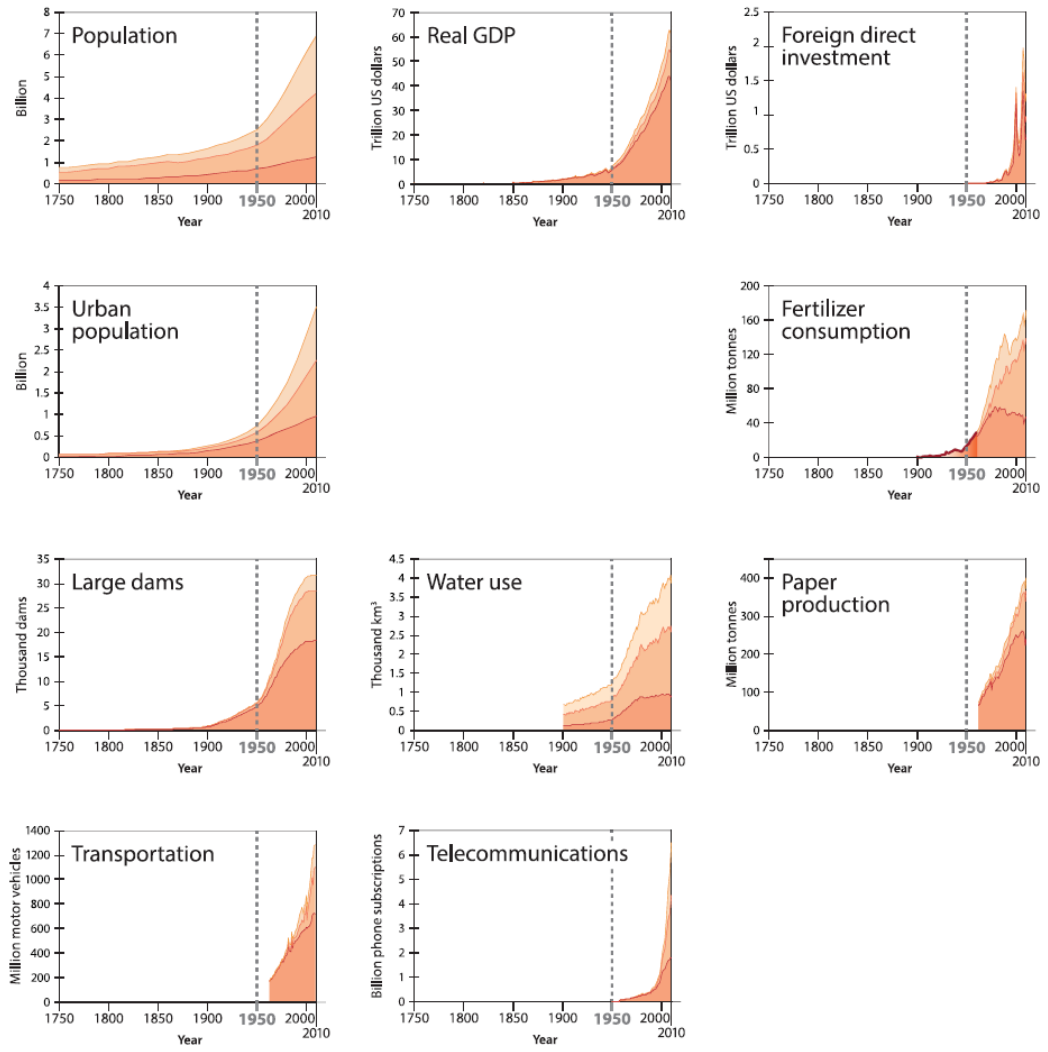
Socio-economic trends

Kaynak: Steffen, et al. 2015.

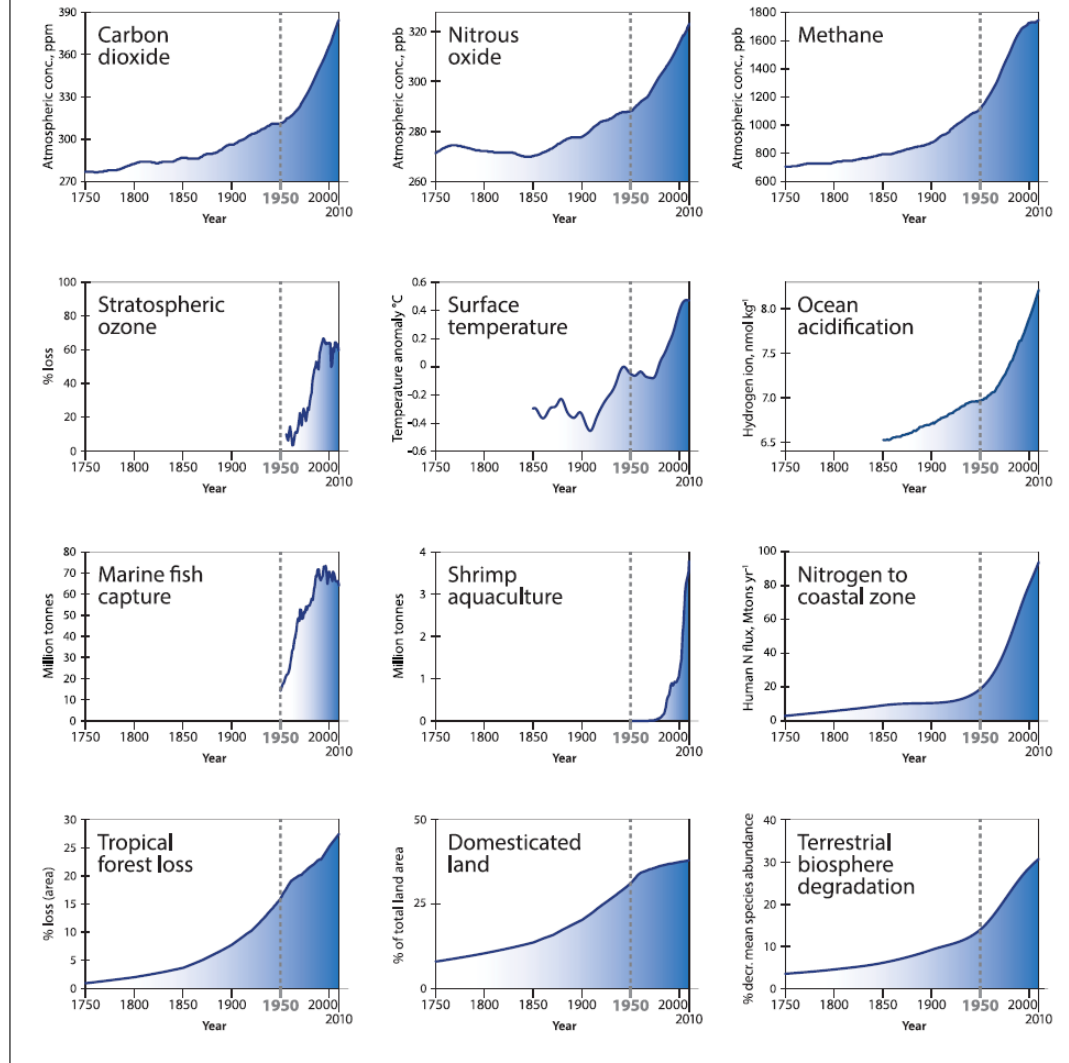
Socio-economic trends

OECD BRICS Others

Kaynak: Steffen, et al. 2015.

Earth system trends

Kaynak: Steffen, et al. 2015.

Küresel Çevrenin Fotoğrafı

Yeni bin yıla (millenium) girmemizle birlikte insanla ilgili pek çok alanda özellikle küresel çevre konusunda envanter yapılması fırsatı oldu. Gezegenimizin durumunun fotoğrafı yorucu çok sayıdaki araştırmalardan ortaya çıkmıştır. Günümüzde belirli konularla ilgili çok sayıda küresel sorun ortaya çıkmıştır.

Küresel Çevrenin Fotoğrafı

Nüfus artışı ve ekonomik kalkınma

Hayati yaşam ekosistemlerinin çöküşü

Küresel atmosferik değişim

Biyolojik çeşitliliğin kaybolması

Küresel Çevre Sorunları

Nüfus artışı, kentleşme oranındaki artış ve doğal kaynaklar üzerindeki baskının artması

İklim değişikliği ve ozon tabakasındaki incelme

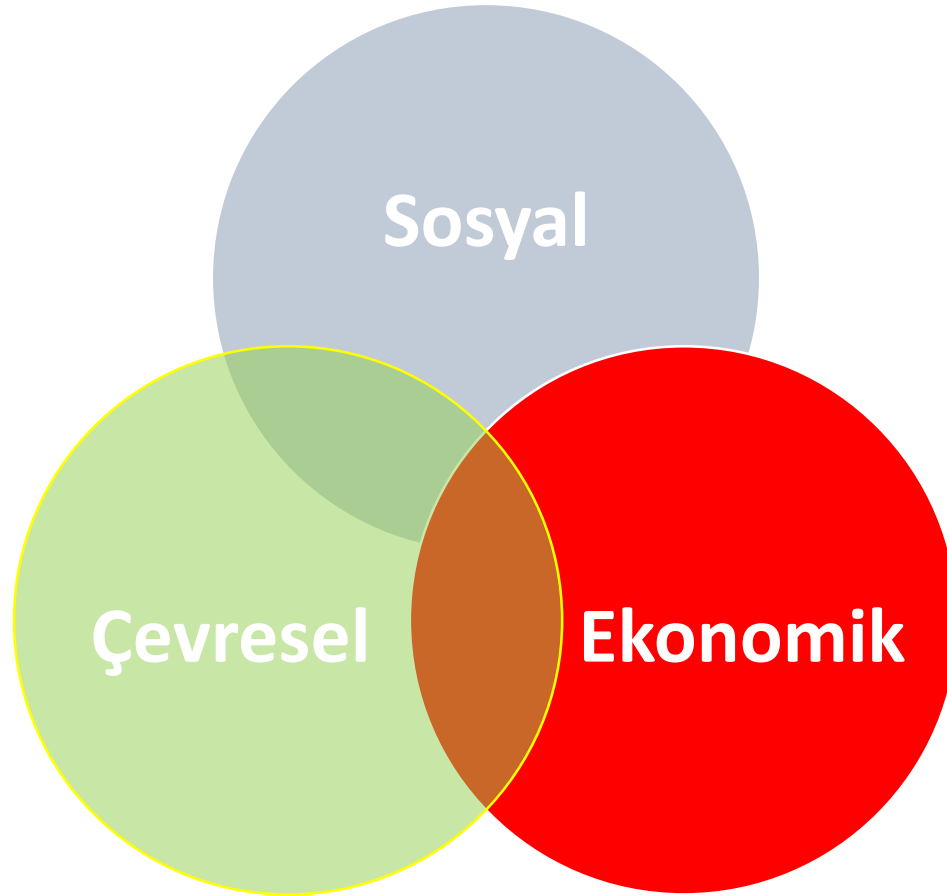
Doğal afetler

Hava kirliliği, su kirliliği, toprak kirliliği, radyoaktif kirlenme

Biyolojik çeşitliliğin kaybolması

Sorunun çözüümü:
Sürdürülebilir gelişme

Sürdürülebilir gelişmenin boyutları

Sürdürülebilir gelişmenin boyutları

Ekonomik Boyut

Yeryüzündeki her kaynak sınırlıdır. Dolayısıyla, elimizdeki kaynak ne olursa olsun bu kaynağın insan yaşamının kalitesini arttırabilecek biçimde nasıl en adil dağıtılabileceğinin yolu bulunmalıdır.

Sosyal Boyut

Sürekli eğitim ile kişilere 'hayat kalitesinin arttırılmasının' kendilerine ve kendilerinden sonra gelen nesillere sağlayacağı faydalar anlatılmalıdır.

Çevresel Boyut

Geri dönüşümlü olsun ya da olmasın, her doğal kaynağın devamlılığını sağlayabilecek şekilde kullanımı hedeflenmelidir.

Sürdürülebilir gelişme kavramından çıkarılabilecek çevre ve kalkınma politikalarının kritik amaçları

Büyüme canlandırmak

Büyümenin kalitesini değiştirmek

İş bulma, yiyecek, enerji, su ve sağlık konularındaki temel ihtiyaçları karşılamak

Sürdürülebilir bir nüfus düzeyini garantiye almak

Kaynak tabanını korumak ve zenginleştirmek

Karar verme sürecinde çevre ve ekonomiyi birleştirmek

Uluslararası ekonomik ilişkilerde reform yapmak

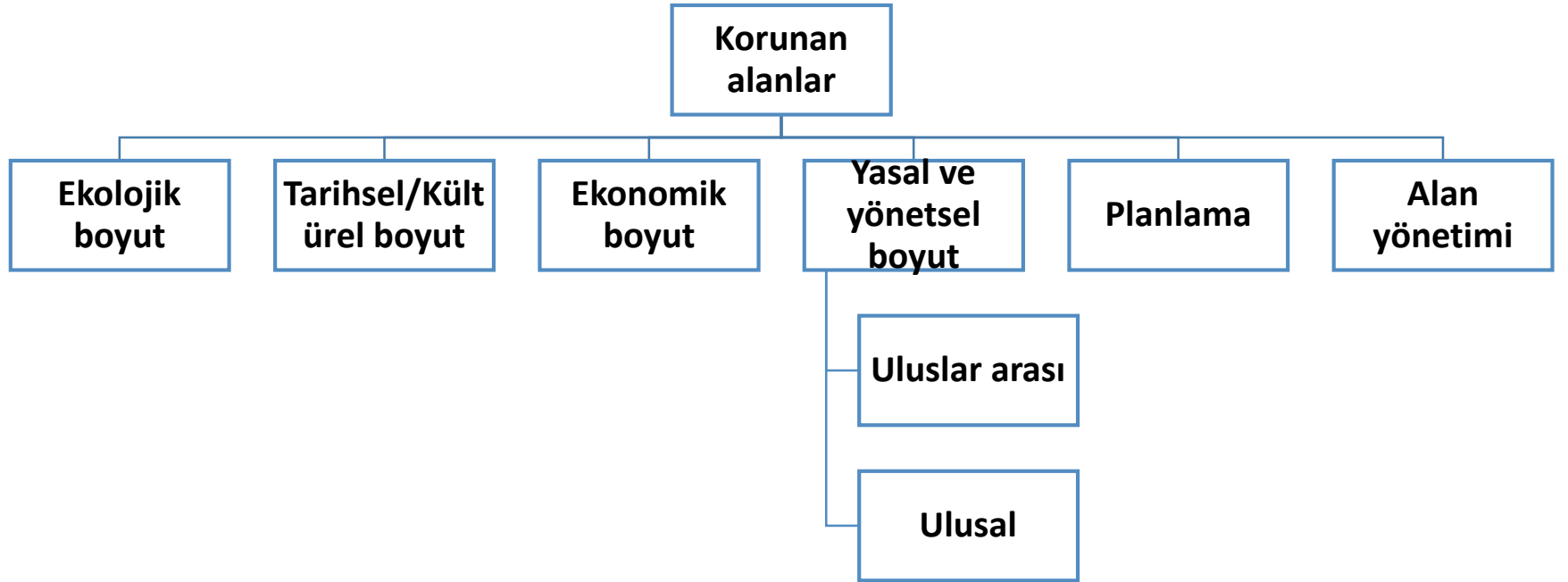
Uluslararası işbirliğini güçlendirmek

Sürdürülebilir bir gelecek için korunan alanların önemi

Korunan Alan Nedir?

IUCN korunan alanları ***“doğayla birlikte ekosistem hizmetlerinin ve kültürel değerlerin uzun dönem korunmasını sağlamak için yasa veya diğer etkili araçlarca tanımlanmış, ayrılmış ve yönetilen coğrafi alandır.”*** şeklinde tanımlamaktadır.

Korunan alanları ilgilendiren konular

Dünyada Korunan Alanların Tarihsel Gelişimi

1000 yıl önce Avrupa'da avlanma alanları

1864 Yosemite Grant (Yosemite NP bulunduğu alanın "sayfiye ve rekreasyon için halk kullanımına açılması")

1872 Yellowstone NP

1866 Avustralya (Blue Mountains NP)

1885 Kanada (Rock Mountains/Banff NP)

1894 Yeni Zelanda Tangariro NP

DÜNYADA KORUNAN ALANLAR

Dünya karalar yüzeyinin %15'i

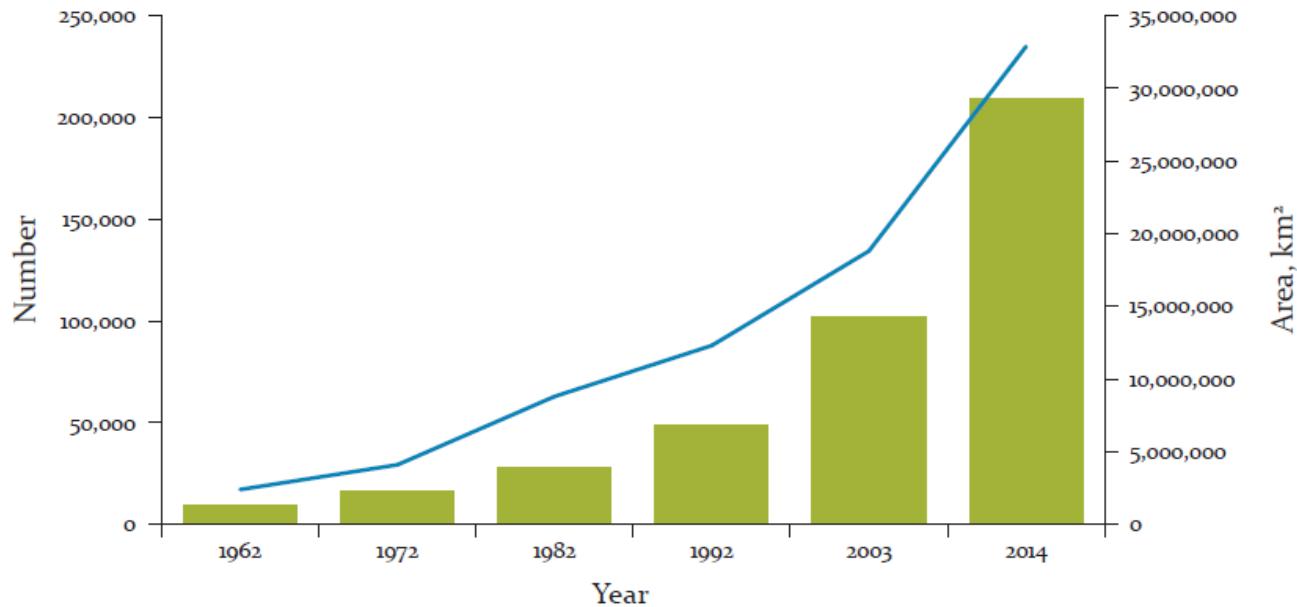
Deniz ve okyanusların %7,3'ü

Dünyada korunan alan sayısı: 238.563
(IUCN)

Dünyada korunan alan yüzölçümü:
32,868,673 km² (2014)

Table 1: Cumulative growth of the protected areas network since 1962 (Source: UNEP-WCMC 2014, with data from Chape et al. 2003)

Year	Number of sites	Total area protected, (km ²)
1962	9,214	2,400,000
1972	16,394	4,100,000
1982	27,794	8,800,000
1992	48,388	12,300,000
2003	102,102	18,800,000
2014	209,429	32,868,673

Figure 3: Evolution of the terrestrial and marine protected area network, in numbers of sites (green bars) and in area (km²; blue line) since the first World Park Congress in 1962 based on previous versions of the UN List (Source: UNEP-WCMC 2014, with data from Chape et al. 2003).

 SUSTAINABLE DEVELOPMENT GOALS

Korunan alanların BM Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerine Ulaşmasına Katkısı

Korunan alanların BM Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerine Ulaşmasına Katkısı

Korunan Gezegen Raporu 2016'nın gösterdiği gibi, korunan alanların sağladığı faydalar, çevresel ve toplumsal zorlukların ele alınmasında kritik öneme sahiptir. Aşağıdaki etkileşimli şekil, korunan alanların Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerinin her birine katkısını keşfetmemizi sağlar.

Korunan alanların BM Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerine Ulaşmasına Katkısı

Biyçeşitlilik bir dizi ekonomik faaliyeti desteklemektedir. Özellikle geçimlik tarım ve balıkçılık, dünyadaki kırsal yoksulların birçoğu için geçim kaynağı sağlar. Bazı ülkelerdeki korunan alanların, yoksulluğu azaltma hedeflerine katkılarını rapor etmeleri beklenmektedir ve korunan alanların daha sosyal ve ekonomik açıdan daha savunmasız geçim kaynaklarını desteklemeye katkıda bulunmalarını sağlamak için artan bir baskı vardır.

Korunan alanların BM Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerine Ulaşmasına Katkısı

2 AÇLIĞA
SON

Tüm gıda sistemleri, tarımsal verimliliği, toprak verimliliğini ve su kalitesini ve tedarikini destekleyen biyolojik çeşitlilik ve ekosistem hizmetlerine dayanır. Bu önemli ekosistem hizmetlerini koruyarak, korunan alanlar gıda güvenliğinin artırılmasına katkıda bulunabilir. Korunan alanlar ayrıca toprak üretimi ve su kaynaklarının dengelenmesi gibi temel destekleyici hizmetler sunmakta ve aşırı iklim olaylarına karşı tamponlama sağlamaktadır.

Korunan alanların BM Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerine Ulaşmasına Katkısı

Biyoeęitlilik ve insan sağlığı arasındaki bağlantı giderek artmaktadır. Ekosistemleri koruyarak, korunan alanlar kirliliğin yayılmasını ve etkisini azaltmaya yardımcı olur. Örneğin, ormanları korumak, su akışını düzenlemeye ve su kalitesini iyileştirmeye yardımcı olur. İlaçlar da biyolojik çeşitlilikten elde edilir. Son olarak, rekreasyonel fırsatlar sunarak, korunan alanlar da fiziksel ve zihinsel refahın artmasına katkıda bulunur.

Korunan alanların BM Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerine Ulaşmasına Katkısı

Özellikle korunan alanların yaratılması ve diğer koruma önlemlerinin oluşturulması yoluyla biyolojik çeşitliliğin sürdürülebilir kalkınma için korunmasının önemi konusunda farkındalığın artırılması, bu ve diğer SKH'lerin başarılmasında kilit rol oynayacaktır. Özellikle, şehir merkezlerine yakın bulunan korunan alanlar, ekosistem işleyişinin önemi hakkında temel bilgiler sağlayabilir.

Korunan alanların BM Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerine Ulaşmasına Katkısı

Kadınlar genellikle doğal kaynakların birincil kullanıcılarıdır ve yönetimde kilit rol oynarlar. Bununla birlikte, çoğu zaman toprak ve kaynaklar üzerinde mülkiyet ve kontrol sahibi değildir ve biyolojik çeşitlilik ve ekosistem hizmetlerinin kaybindan orantısız şekilde etkilenme eğilimindedirler. Bununla birlikte, eğer güçlendirilirse, kaynak kullanımının sürdürülebilirliğine katkıda bulunabilirler. Örneğin, korunan alanlar eşit şekilde yönetiliyorsa, cinsiyet eşitsizliğinin azaltılmasına yardımcı olabilirler.

Korunan alanların BM Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerine Ulaşmasına Katkısı

Su temini ve su kalitesi sağlanması, su ile ilgili tehlikelerin ve felaketlerin önlenmesine de yardımcı olan sağlıklı ekosistemler gerektirir. Korunan alanlar, dünyanın en büyük şehirlerinin çoğu için içme suyunun önemli bir bölümünü sağlar. Su kulelerinin, bulut ormanlarının, su için ormanlık alanlarının ve doğal taşkın alanlarının korunması bu nedenle tatlı su teminini sağlamak ve afet risklerini azaltmak için gereklidir.

Korunan alanların BM Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerine Ulaşmasına Katkısı

7 ERİŞİLEBİLİR VE
TEMİZ ENERJİ

Hidroelektrik sistemleri gibi ekosistemlere dayalı olarak üretilen yenilenebilir enerji, alternatif, temiz, güvenilir ve uygun fiyatlı enerji kaynakları sağlar. Gıda üretimine ekosisteme dayalı yaklaşımlar ayrıca doğal, yerel ve yenilenebilir kaynakların kullanımını artırarak fosil yakıtlara olan bağımlılığı azaltabilir.

Korunan alanların BM Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerine Ulaşmasına Katkısı

Biyçeşitlilik, neredeyse tüm ekonomik faaliyetlerin anahtarı olan ekosistem hizmetlerinin sağlanmasını desteklemektedir. Ekosistem işlevlerini koruyarak, korunan alanlar daha yüksek üretkenlik ve daha verimli kaynak kullanımı sağlayabilir. Ayrıca, özellikle kırsal ve uzak alanlarda, iş geliştirme fırsatları sunabilirler. Korunan alanlara yapılan ziyaretler de dahil olmak üzere doğa turizmi en hızlı büyüyen sektörlerden biridir.

Korunan alanların BM Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerine Ulaşmasına Katkısı

Biyoçeşitlilik ve sağlıklı ekosistemler güvenilir ve uygun fiyatlı doğal altyapı sağlayabilir. Örneğin, mercan resifleri ve mangrov ormanları, kıyıları iklim değişikliğiyle birlikte artması beklenen taşkınlara karşı korur. Bu nedenle, bu alanların korunması özellikle önemlidir.

Korunan alanların BM Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerine Ulaşmasına Katkısı

Ülkelerdeki daha büyük gelir eşitsizliğinin daha fazla biyolojik çeşitlilik kaybına bağlı olduğu gösterilmiştir. Son yıllarda, yalnızca hükümetler tarafından yönetilen korunan alanlardan yerli ve yerel topluluklar tarafından yönetilen korunan alanlara veya paylaşılan yönetim altında kayda değer bir değişim olmuştur. Yerli ve yerel halkın korunan alan yönetimindeki rolünün tanınmasının arttırılması, eşitsizliklerin azaltılmasına katkıda bulunacaktır.

Korunan alanların BM Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerine Ulaşmasına Katkısı

Küresel kent nüfusunun 2030 yılına kadar 5 milyara ulaşması bekleniyor. Ekosistemler ve biyoçeşitlilik, aşırı hava olaylarından korunma gibi insani üretim, tüketim ve alışkanlık sağlayan tüm temel hizmetleri sağlıyor. Biyolojik çeşitliliği, örneğin kentsel parkların yaratılmasıyla birleştiren kentsel planlama, kent merkezleri için önemli tamponlar sağlayabilir ve daha sürdürülebilir şehirlere katkıda bulunabilir.

Korunan alanların BM Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerine Ulaşmasına Katkısı

Tüm mal ve hizmetlerin tüketimi ve üretimi, doğal kaynakların kullanımına dayanmakta ve bu da biyolojik çeşitliliği etkilemektedir. Sürdürülebilir olmayan tüketim kalıpları ekosistemlerin bu hizmetleri sağlama yeteneğini baltalayabilir. Doğal kaynakların sürdürülebilir kullanımını sağlamak için özellikle korunan alanlarda ve çevresinde yaşayanlar olmak üzere yerel toplulukları desteklemek gerekir.

Korunan alanların BM Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerine Ulaşmasına Katkısı

Türler ve ekosistemler iklim değişikliğinden zaten etkileniyor. Bu nedenle, onları yalnızca biyolojik çeşitliliği korumak için değil, iklim değişikliğinin azaltılmasına ve adaptasyonuna katkıda bulunma kapasitelerini de korumak için çok önemlidir. Aslında, birçok doğal ekosistem küresel olarak önemli karbon depoları sağlar ve sağlıklı ekosistemler, örneğin aşırı iklimsel olaylara karşı doğal tamponlar olarak hareket ederek iklim değişikliğine karşı dayanıklılığı arttırmada kilit rol oynar.

Korunan alanların BM Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerine Ulaşmasına Katkısı

Deniz koruma alanları bu hedefe doğrudan katkıda bulunur. Deniz ve kıyı ekosistemlerinde biyolojik çeşitliliğin korunması ve sürdürülebilir kullanımı sürdürülebilir kalkınmanın anahtarıdır. Biyoçeşitlilik, aslında tüm balıkçılık ve su ürünleri faaliyetlerinin temelini oluşturmaktadır. Bu nedenle deniz ve kıyı alanlarının korunması, dünyadaki okyanusların, denizlerin ve deniz kaynaklarının korunmasını sağlamak için çok önemlidir.

Korunan alanların BM Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerine Ulaşmasına Katkısı

Karasal koruma altındaki alanlar bu hedefe doğrudan katkıda bulunur. Korunan alan kapsamında belirgin bir artış olmasına rağmen, biyolojik çeşitlilik için önemli olan birçok alan hala yeterince korunmamaktadır. Korunan alanların belirlenmesi ormansızlaşmanın önlenmesinde önemli bir rol oynamıştır ve muhtemelen birçok omurgalı türünün korunmasına katkıda bulunmuş olması muhtemeldir. Korunan alanlar bu nedenle karasal habitatları, türleri ve ekosistem hizmetlerini korumak için kilit önemdedir.

Korunan alanların BM Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerine Ulaşmasına Katkısı

Çevresel suç sürdürülebilir kalkınmayı baltalıyor ve küresel güvenliği tehdit ediyor. Ayrıca, doğal kaynaklar ve çevresel bozulma konusundaki ihtilaflar sosyal güvensizliğe yol açabilir. Korunan alanlar da dahil olmak üzere biyolojik çeşitliliğin yönetiminde hukukun ve eşitlik rolünün artırılması, adalet ve demokratik değerlere dayalı kapsayıcı bir toplum oluşturulmasına katkıda bulunabilir.

Korunan alanların BM Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerine Ulaşmasına Katkısı

2030 Gündemi, biyolojik çeşitliliğin korunması ve sürdürülebilir kullanımı ile ilgili bilim, teknoloji ve yenilik konusunda uluslararası işbirliği için küresel bir çerçeve sağlayan CBD Biyoçeşitliliği Stratejik Planı da dahil olmak üzere mevcut diğer uluslararası taahhütlerle tutarlıdır. Bu nedenle, SDG'ler ve Biyoçeşitlilik için Stratejik Plan karşılıklı olarak destekleyici ve destekleyicidir.

Korunan alanlar ekosistem hizmetleri ilişkisi

Korunan
alanlar

Ekosistem
hizmetleri

Kaynakça

ÇEPEL, N. 1996. *Çevre Koruma ve Ekoloji Terimleri Sözlüğü*, TEMA Vakfı Yayınları, No: 6, İstanbul.

ÇEPEL, N. 2003. *Ekolojik Sorunlar ve Çözümleri*, Tübitak Popüler Bilim Kitapları 180, Ankara.

ERER, S. 1992. *Coğrafi Ekolojide Çevre Sorunları Bozulma (Degradasyon) Aşamaları ve Önlemler*, İstanbul Üniversitesi Yayın No:3709, İstanbul.

ERİNÇ, S. 1984. *Ortam Ekolojisi ve Degradasyonel Ekosistem Değişiklikleri*, İstanbul Üniversitesi Yayınları No: 3213, İstanbul Üniversitesi Deniz Bilimleri ve Coğrafya Enstitüsü Yayınları No: 1, İstanbul.

GÜNEY, E. 2002. *Genel Çevre Kirlenmesi*, Çantay Kitabevi, İstanbul.

KIŞLALIOĞLU, M., BERKES, F. 2001. *Ekoloji ve Çevre Bilimleri*, Remzi Kitabevi, İstanbul.

MOSELEY, W.G., PERRAMOND, E., HAPKE, H.M, LARIS, P. 2014. *An Introduction to Human-Environment Geography: Local Dynamics and Global Processes*, Wiley Blackwell, Sussex, UK.

ODUM, E.P., BARRET, G.W. 2008. *Ekolojinin Temel İlkeleri*, (Çeviri Ed. Kani Işık), Palme Yayıncılık, Ankara

Kaynakça

- PONTING, C. 2000. *Dünyanın Yeşil Tarihi, Çevre ve Uygarlıkların Çöküşü*, (Çeviri:Ayşe Başçı-Sander), Sabancı Üniversitesi, İstanbul.
- Rodrigue, J.P., Comtois, B.C., Slack, B. 2013. *The Geography of Transport Systems*, Routledge, New York.
- SOMUNCU, M. (Ed.). 2018. *Çevre Yazıları*, Türkiye Çevre Vakfı Yayınları No:192, Ankara.
- SOMUNCU, M. (Ed.). 2016. *Küresel İklim Değişikliği ve Etkileri*, Türkiye Çevre Vakfı Yayınları No: 191, Ankara.
- SOMUNCU, M., ÇABUK KAYA, N., AKPINAR, N., KURUM, E., ÖZELÇİ ECERAL, T. 2012. *Doğu Karadeniz Bölgesi Yaylalarında Çevresel Değişim*, Ankara Üniversitesi Yayın No: 362, Çevre Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayın No:2, Ankara.
- STEFFEN, W. et al. 2015. The trajectory of the Anthropocene: The Great Acceleration, *The Anthropocene Review*, 2(1): 1-18.
- TÜMERTEKİN, E. ÖZGÜÇ, N. 2015. *Beşeri Coğrafya – İnsan, Kültür, Mekan*, (İnsanın Çevre Üzerindeki Değiştirmeleri Bölümü), Çantay Kitabevi, İstanbul.
- TÜRKİYE ÇEVRE VAKFI. 2001. *Ansiklopedik Çevre Sözlüğü*. Ankara.
- WHITEHEAD, M. 2014. *Environmental Transformations: A Geography of the Anthropocene*, Routledge, New York.
- WRIGHT, R.T. 2005. *Environmental Science*. (Ninth edition), Pearson Education, Inc., New Jersey.